

Voortoets standganzen Terschelling

**Aanvraag beoordeling Wet Natuurbescherming voor afschot
van standganzen op Terschelling**

23 september 2019

Vraag aan bevoegd gezag

Hierbij vragen wij u om een vergunning in het kader van de Wet natuurbescherming voor onderstaande activiteiten of een bestuurlijk rechtsoordeel dat deze activiteiten bij de in deze voortoets genoemde in acht te nemen gedragsregels en maatregelen niet vergunningplichtig is.

Hoofdopdrachtgever/ Aanvrager

Staatsbosbeheer Regio Noord

T. Bok

Postbus 333,

9700 AH Groningen

050 707 44 70

Mede-Aanvragers

- Agrarisch Belang Terschelling (ABT)
- Land en tuinbouworganisatie Noord afdeling Terschelling (LTO)
- Staatsbosbeheer Regio Noord/Terschelling (SBB)
- Wildbeheereenheid Terschelling (WBE)

Opdrachtnemer/ Gemachtigde

Ingenieursbureau De Overlaat v.o.f.

Y.J. van Manen

Swichumerdyk 3

9088 AP Wirdum

058 255 18 14

ib@de-overlaat.nl

Bevoegd gezag

Provincie Fryslân

Inhoud

Voortoets standganzen Terschelling	1
Vraag aan bevoegd gezag	2
Inhoud	3
1. Inleiding	5
2. Bestaand gebruik.....	6
3. Te toetsen activiteiten in kader gebiedsbescherming	7
Overzicht maatregelen	7
Te toetsen maatregelen.....	9
4. Afschot in het vroege voorjaar van koppelvormers binnen Natura 2000 met afspraken en gedragsregels	11
Bestaand afschot koppelvormers Waterplak.....	11
Uitbreiding afschot koppelvormers binnen Duinen Terschelling	12
5. Afschot van standganzen in de herfst binnen Natura 2000 met afspraken en gedragsregels 14	
Bestaand afschot in de herfst	14
Uitbreiding afschot in duinen in herfst met brandgans	15
Uitbreiding afschot in herfst op duingraslanden	16
6. Ondersteunend afschot standganzen in de winterperiode op duingraslanden met afspraken en gedragsregels	16
7. Maatregelen in polder	18
Externe werking van nieuwe activiteiten in de polder op Natura 2000-gebieden	18
Maatwerkafpraak Belangrijke slaapplek voor trekganzen op het Wad.....	19
8. Instandhoudingsdoelen	20
Habitattypen	21
Habitatsoorten	22
Broedvogels in de duinen	22
Niet-broedvogels: zwanen, eenden en ganzen.....	23
Habitattypenkaart	24
9. Effecten en Beoordeling	25
Effectenindicator	26
Mogelijke effecten van toename afschotactiviteiten	27
Beoordeling	29
10. Evaluatie	29
Literatuur	30

Bijlagen:	31
Toelichting bij Aanpak Standganzen Terschelling, september 2019.....	31
Aanpak Standganzen Terschelling, september 2019 (gericht op uitvoerders).....	31

1. Inleiding

Standganzen zijn ganzen die in NW Europa broeden en daar jaarrond verblijven; dit in tegenstelling tot trekganzen die in arctische streken broeden en alleen in NW Europa overwinteren. Het aantal standganzen is sinds de eeuwwisseling sterk toegenomen op Terschelling. Er is een groot aantal geschikte broedplekken, zowel in de duinen als op de kwelder. Grazen doen de ganzen met en zonder hun pullen, op graslandjes in de duinen, op de kwelder en met name op het eiwitrijke gras in de polder. De polder is van 1 november tot 1 juni grotendeels soort-specifiek foerageergebied voor trekganzen. Standganzen profiteren in deze maanden mee van de daar geldende bescherming van de trekganzen. Na 1 juni kunnen de ganzen weliswaar verjaagd en geschoten worden, maar er zijn dan veel recreanten op het eiland. In het najaar is in de polder afschot mogelijk van standganzen.

In Natura 2000 gebied Duinen Terschelling worden de eieren van standganzen geprikt. Afschot van grauwe ganzen is sinds 2015 mogelijk tussen 1 februari en 15 maart (koppelvormende ganzen) op het Waterplak en sinds 2018 tussen 15 september en 1 november in een groot deel van de duinen op grond van een bestuurlijk rechtsoordeel van de Provincie.

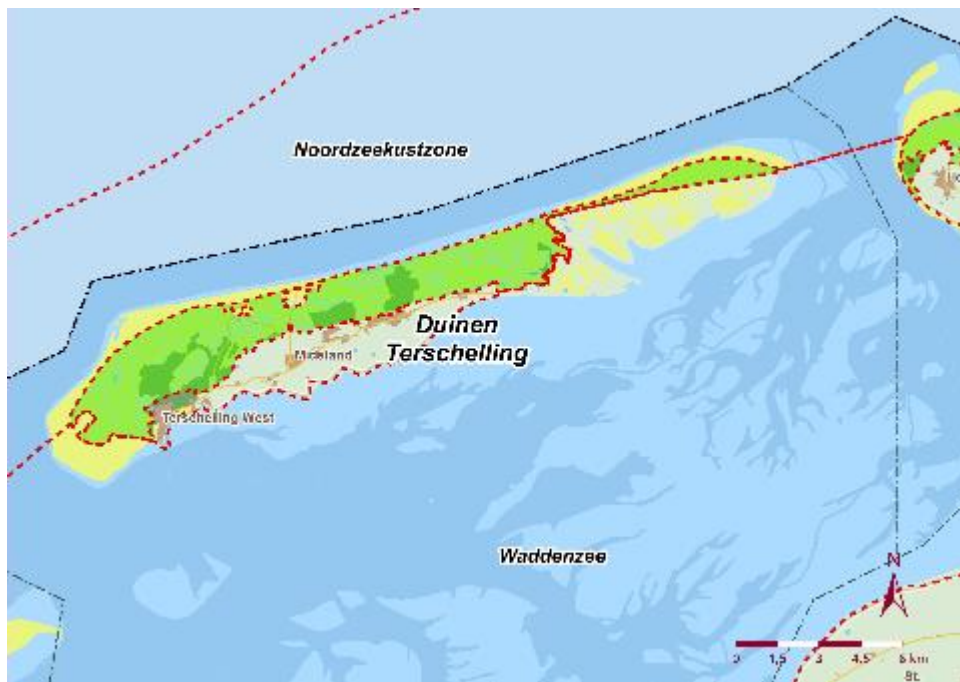
Er is een breed gedragen behoefte om de standganzen aan te pakken: De grote aantallen veroorzaken landbouwschade in de polder en hebben in het natuurgebied negatieve effecten op instandhoudingsdoelen door eutrofiëring van voedselarme natte duinvalleien (Natura 2000) en de kans op herbesmetting met de uitgebreid bestreden exoot watercrassula. Dit leidt tot grote maatschappelijke schadeposten.

Alleen een uitgebalanceerd pakket aan maatregelen kan de aanpak van de standganzen tot een succes maken en hiervoor is eendrachtige samenwerking tussen partijen nodig. Om op het eiland te komen tot een integrale en breed gedragen aanpak hebben Staatsbosbeheer (SBB), Agrarisch Belang Terschelling (ABT), LTO-noord en de Wildbeheereenheid Terschelling (WBE) een 'Toelichting Aanpak Standganzen' en een meer beknopte, uitvoeringsgerichte 'Aanpak Standganzen (zie bijlagen) samen opgesteld en met elkaar afspraken gemaakt over de uitvoering. Wetterskip Fryslân was agendalid en ondersteunt de gemaakte afspraken. Ook de Vogelwacht Terschelling was betrokken. De Aanpak Standganzen Terschelling heeft als doel om de schade die standganzen op het eiland aanrichten te stabiliseren en zo mogelijk te verminderen.

Voor de aantalsontwikkeling van broedende grauwe ganzen en de verspreiding ervan, de optredende schade en het huidige beheer van de ganzen wordt verwezen naar de Toelichting Aanpak Standganzen op Terschelling.

Om de standpopulatie terug te dringen is voortzetting van bestaande maatregelen, zoals prikken van eieren en afschot nodig, maar deze maatregelen zijn onvoldoende gebleken om de toenemende aantallen standganzen en de toenemende schade tot staan te brengen. Daarvoor is ook uitbreiding van deze maatregelen op andere locaties en in andere periodes van het jaar nodig en zijn ook nieuwe activiteiten noodzakelijk. Een aantal activiteiten kunnen gevolgen hebben voor instandhoudingsdoelen van Natura 2000-gebieden op en om

Terschelling, zie figuur 1.1 en worden in deze voorttoets getoetst aan de Wet Natuurbescherming.

Figuur 1.1. Natura 2000 gebieden op en om Terschelling: Duinen Terschelling, Waddenzee en Noordzeekustzone. De polder is geen Natura 2000 gebied.

2. Bestaand gebruik

Het beheerplan Duinen Terschelling (2016, p.500) zegt het volgende: 'De grauwe gans is als niet-broedvogel aangewezen voor het Natura 2000-gebied Waddenzee. Het gebied heeft voor de soort een functie als foerageergebied en als slaappleats. Uitgesproken slaappleatsen voor grauwe ganzen zijn op Terschelling niet bekend. Er lijkt vaak geen duidelijke scheiding tussen foerageer- en slaappleats. Kleine aantallen broeden ook op Terschelling. Mogelijke slaappleatsen bevinden zich in de natte delen aan de binnenkant van de duinenrij en het natte gebied ten zuiden van West aan Zee. Het totaal aantal op het eiland piekt in januari-februari, wanneer ca. 15 % van alle grauwe ganzen in het waddengebied op Terschelling verblijft. Echter, de aantallen zijn sterk aan verandering onderhevig. Sinds 1998/99 is het gemiddelde aantal ganzen sterk toegenomen, zoals ook elders in Nederland. Dit komt mede door een sterke toename van het aantal overzomerende ganzen. Behoud van de huidige situatie is voldoende gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding'.

In het beheerplan is het ganzenvraagstuk een punt van aandacht. Er is een groeiende populatie grauwe ganzen die op het eiland broedt en het hele jaar verblijft. Deze veroorzaken schade aan de landbouw en kunnen ook een negatieve invloed op de natuur in de duinen uitoefenen. In hoofdstuk 3.6.2 van het beheerplan zijn mogelijke knelpunten voor met name de duinvalleien genoemd: 'Een mogelijk knelpunt voor de duinplassen en natte duinvalleien, wordt gevormd door de grauwe ganzen. Het gaat daarbij om bemesting van het water en van

de bodem. Daarnaast vreten ze de water en oeverplanten en woelen de ze de bodem om op zoek naar eetbare worteldelen. De schade aan de vegetatie kan aanzienlijk zijn.’ Bij verscheidene gebieden in de duinen (gebieden pag. 336- 353 Beheerplan), waar herstel van vochtige duinvalleien aan de orde is wordt aangegeven: ‘In verband met de groeiende populatie grauwe ganzen zullen maatregelen worden uitgevoerd om de populatie verder in te dammen (maatregel 32, niet op kaart).’ Het betreft de Kroonpolders, Groene strand, Duinvlakte met valleien en kopjes, Duinmassief met hogere valleien, Duingebied met doorstroomvalleien met permanent water en de Koegelwieckvallei.

De activiteiten die op dit moment ingezet worden om de ganzen aan te pakken worden in hoofdstuk 3 genoemd.

3. Te toetsen activiteiten in kader gebiedsbescherming

Overzicht maatregelen

Om de schade die standganzen op het eiland aanrichten te stabiliseren en zo mogelijk te verminderen is voortzetting van bestaande maatregelen, zoals het prikken van eieren en het schieten van ganzen nodig, maar is ook uitbreiding van deze maatregelen op andere locaties en in andere periodes van het jaar nodig en zijn ook nieuwe activiteiten noodzakelijk. Niet één afzonderlijke maatregel kan tot het beoogde resultaat leiden, maar alleen een uitgebalanceerd pakket aan maatregelen kan de aanpak van de standganzen tot een succes maken. De Aanpak Standganzen bevat hiertoe figuur 3.1.

Maatregel	Gebied	Periode	Effectief	Arbeid en kosten	Veiligheid	Ecologie	Dieren welzijn	Media aandacht	Soortbescherm. Ontheffing of vrijstelling	Gebiedsbescherm. Voortoets of vergunning	Fase
Legselbeperking grauwe gans	Duinen Terschelling *	feb t/m mrt	-/o	--	-	-/o	o	o	ontheffingen overzomerende ganzen	niet nodig, staat in beheerplan	1
	Polder		++	o	o	-/o	o	o	ontheffingen overzomerende ganzen	niet nodig	1
Legselbeperking brandgans	Boschplaat	feb t/m mrt	o/+	-	-	-/o	o	o	ontheffingen overzomerende ganzen	nodig	2
Afschot koppelvormers alle ganzen	Waterplak	feb	++	o	o	-/o	-	-	ontheffing koppelvormende ganzen	geregeld 2014	1
	Rest Duinen Ters								ontheffing koppelvormende ganzen	nodig	2
	Polder								ontheffing koppelvormende ganzen	niet nodig	1
Afschot koppelvormende grauwe Gans	Waterplak	1 - 15 mrt	++	o	o	-/o	-	-	ontheffing overzomerende grauwe gans	geregeld 2014	1
	Rest Duinen Ters								ontheffing overzomerende grauwe gans	nodig	2
	Polder								ontheffing overzomerende grauwe gans	niet nodig	1
Afschot koppelvormende brandgans	Waterplak	1 - 15 mrt	++	o	o	-/o	-	-	ontheffing aanvragen	geregeld 2014	2
	Rest Duinen Ters								ontheffing aanvragen	nodig	2
	Polder								ontheffing aanvragen	niet nodig	2
Afschot overzomerende grauwe gans	Duinen Tersch.	15 sep t/m okt	+	o	o	-/o	-	-	ontheffing overzomerende grauwe gans	geregeld 2017	1
	Duingraslanden								ontheffing overzomerende grauwe gans	nodig	2
	Polder	jun t/m okt							ontheffing overzomerende grauwe gans	niet nodig	1
Afschot overzomerende brandgans	Duinen Terschelling	15 sep t/m okt	+	o	o	-/o	-	-	onth aanvragen	nodig	2
	Polder	jun t/m okt							onth aanvragen	niet nodig	2
Ondersteunend afschot ganzen onder vrijstelling	Duinen Terschelling	nov t/m jan	-/o	o	o	-/o	-	-	vrijstelling wijzigen door PS, niet kansrijk	nodig	3
	Duingraslanden								vrijstelling wijzigen door PS, niet kansrijk	nodig	2
	Polder buiten foerageer gebied	nov t/m mei	-	o	o	--	-	--	provinciale vrijstelling	niet nodig	1
Afschot Nijlgans	lift mee met grauwe gans	lift mee met grauwe gans	+	o	o	-/o	-	-	prov. opdracht	geregeld 2014 en 2017	1
Canadese gans									landelijke vrijst.		
Boeren/soepgans									niet beschermd		
Geluiddemper	Duinen Tersch.		+	o	-	o	o	o	onth aanvragen	niet nodig	2
Vangen en doden ruiers	Duinen Terschelling	juni	++	o	o	-/o	-	-	onth aanvragen	nodig	3
	Boschplaat					--			onth aanvragen	nodig, niet	3
	Polder					o			onth aanvragen	niet nodig	3
Plaatselijk weren of afrasteren	Duinen Tersch.		+	--	o	-/o	--	-	nvt	nodig, niet	3
	Polder								nvt	niet nodig	1
Ongeschikt maken broedbiotoop	Duinen Tersch.		--	--	o	--	+	o	nvt	nodig, niet	3
Laser	Polder		-	-	--	--	--	-	niet	niet nodig	3
Legselbeperking en afschot	Boschplaat		-/+	--	o	-	o	o	ontheffingen overzomerende ganzen	nodig, niet	3

Fig. 3.1. Maatregelen, effecten en fasering. * Duinen Terschelling is excl. Boschplaat

De beschouwde maatregelen staan in de kolom 1. Deze zijn uitgesplitst naar gebied waarin ze plaatsvinden (kolom 2) en periode van het jaar (kolom 3). Afhankelijk daarvan kunnen de maatregelen verschillen in effectiviteit (mate van doelbereik), efficiency (benodigde jaarlijkse arbeid en kosten), veiligheid voor de uitvoerder, gevolgen voor de ecologie (andere natuur dan standgans), dierenwelzijn en publieksgevoeligheid (media aandacht). Scores zijn aangeduid met ++ zeer goed, + goed, o neutraal, - slecht, -- zeer slecht. Een -/o voor Ecologie betekent alleen neutraal bij zorgvuldige uitvoering. Sommige maatregelen zijn meer omstreden dan andere. Sommige maatregelen zijn direct uitvoerbaar op basis van bestaande regelgeving voor soortbescherming en gebiedsbescherming (groen), voor andere moeten eerst nog procedures worden doorlopen, welke kansrijk (geel) of niet kansrijk of haalbaar ingeschat zijn (rood). De betrokken partijen hebben daarom de maatregelen gefaseerd.

Fase 1 (groen) bestaat uit het 'laaghangend fruit', het planmatig aanpakken van maatregelen die soms al jarenlang plaatsvinden en uitbreiding daarvan binnen bestaande kaders. Afgesproken is om al deze maatregelen tegelijkertijd in te zetten, met uitzondering van het gebruik van de laser bij standganzen, gelet op de negatieve effectenscores van deze maatregel.

Fase 2 (geel) bestaat uit maatregelen waarvoor eerst nog afspraken met derden en/of een ontheffing in het kader van de soortbescherming en/of een vergunning in het kader van de gebiedsbescherming moet worden uitgevoerd. De maatregelen die daarvan in deze voortoets getoetst worden komen in het vervolg aan de orde.

Fase 3 (rood) bestaat uit maatregelen die om uiteenlopende redenen niet haalbaar worden geacht, omdat de kans op het aanpassen of slagen van een procedure of het slagen van een toetsing niet kansrijk wordt geacht en/of de natuurschade te hoog is.

Te toetsen maatregelen

Deze voortoets heeft betrekking op de volgende maatregelen in Duinen Terschelling:

- Afschot van koppelvormende brandganzen en, voor uitbreiding buiten Waterplak, van koppelvormende grauwe ganzen in Natura 2000 gebied Duinen van Terschelling in de periode van 1 februari t/m 15 maart.
- Afschot van overzomerende brandganzen in Natura 2000 gebied Duinen van Terschelling, in de periode van 15 september t/m 31 oktober (gebied conform grauwe ganzen gebied die getoetst zijn in 2018)
- Uitbreiding van het afschotgebied van grauwe ganzen en brandganzen in de periode van 15 september t/m 31 oktober met de duingraslanden die gelegen zijn tussen de Badweg Oosterend en het fietspad naar paal 19,
- Afschot van grauwe ganzen en brandganzen op duingraslanden in Natura 2000 gebied Duinen van Terschelling in de periode van 1 november t/m 31 januari.

Omdat deze maatregelen niet vallen onder het in het beheerplan Natura 2000 Duinen Terschelling beschreven 'bestaand gebruik van vóór 1 oktober 2010' en omdat deze nog niet eerder getoetst zijn in het kader van de gebiedsbescherming, moeten deze als nieuwe activiteiten getoetst worden. Hiertoe dient deze voortoets. Daarbij moet worden uitgesloten dat significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen, kunnen optreden. Op maatregelen die in de polder in het kader van de Aanpak Standganzen worden genomen, wordt ingegaan in hoofdstuk 7 van deze voortoets. Daarin wordt uitgelegd dat deze geen externe werking hebben op de instandhoudingsdoelen van de Natura 2000-gebieden Duinen Terschelling of Waddenzee.

Voor de aantalsontwikkeling van broedende grauwe ganzen en de verspreiding ervan, de optredende schade en het huidige beheer van de ganzen wordt verwezen naar de bijlage Toelichting Aanpak standganzen op Terschelling 2019.

Doel activiteiten

Doel is om de schade die de standpopulatie van grauwe gans en brandgans op het eiland aanricht te stabiliseren en zo mogelijk te verlagen. Voor Canadese gans, Nijlgans en boerengans/(soep)gans is het doel de stand te decimeren.

Duur van de activiteiten

De activiteiten moeten jaarlijks uitgevoerd worden en het beheer moet ook op langere termijn doorgezet worden. Deze aanvraag heeft betrekking op een zestal jaren. Jaarlijks worden alle verzamelde data geëvalueerd (zie ook bijlagen). De evaluatieverslagen zelf kunnen invulling geven aan een eventuele rapportageplicht in het kader van een vergunning Wet Natuurbescherming en te zijner tijd gebruikt worden bij de herziening van de Beheerplannen Natura 2000.

Afspraken en gedragsregels

Bij iedere activiteit horen een aantal afspraken en gedragsregels. Hieronder staan de afspraken en gedragsregels die voor alle activiteiten gelden.

Staatsbosbeheer beheert het afschot in het Natura 2000 gebied. Het stelt de manier waarop afschot plaatsvindt vast in overleg met de WBE/uitvoerende jachtaktehouders. SBB ziet toe op het volgen van de maatregelen en gedragsregels zoals die beschreven zijn bij de activiteiten. De WBE verleent in duinen en polder haar medewerking binnen de bij de activiteiten genoemde gedragsregels en kan de schadebestrijding inpassen in haar faunabeheer. Bij de keuze van aanzitlocaties wordt rekening gehouden met natuurwaarden door niet altijd op dezelfde plek aan te zitten en kwetsbare lage vegetaties te vermijden. De jachtaktehouders zijn verantwoordelijk voor de veiligheid tijdens het afschot. Bij afschot met het hagelgeweer apporteert de hond. Bij afschot met een kogelgeweer worden, gezien de afstand, de ganzen na afloop deels verzameld door de jagers, deels door hun hond. De ganzen worden afgevoerd.

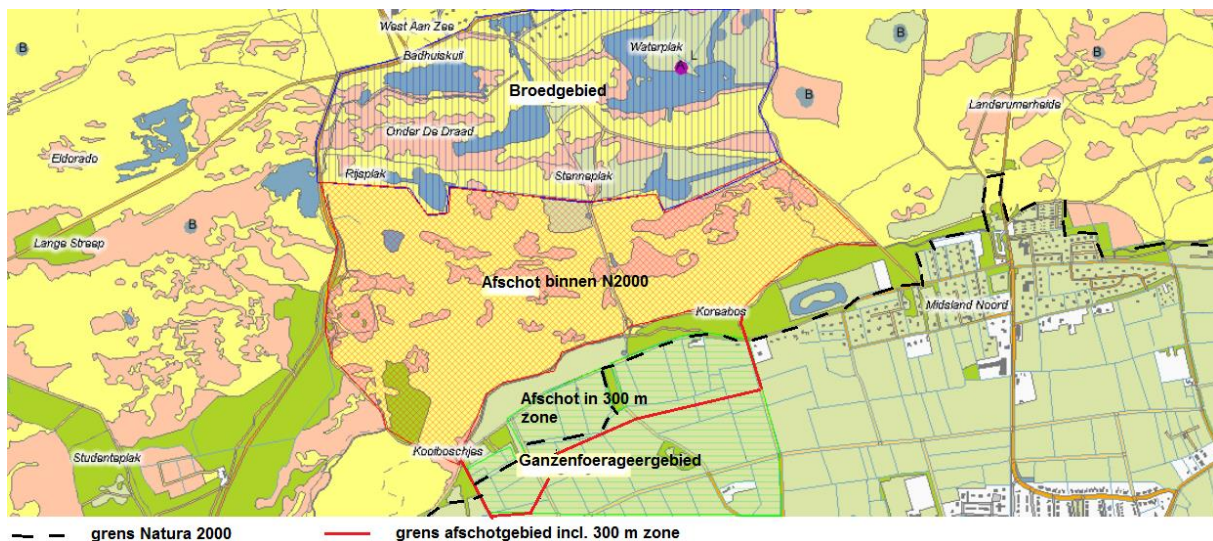
Bijdrage aan onderzoek standganzen

Zowel Staatsbosbeheer als de WBE geven aan dat de grauwe ganzen in de duinen grotendeels standganzen zijn, die herkenbaar zijn aan hun gedrag. Om onderzoek te doen naar de verspreiding van ruiende ganzen hebben ruiende ganzen op het eiland halsringen gekregen (zie hoofdstuk 3 Toelichting Aanpak Standganzen). Worden ganzen met halsringen in de duinen of polder aangetroffen, dan worden deze in principe niet geschoten in het belang van het onderzoek en wordt de waarneming doorgegeven.

4. Afschot in het vroege voorjaar van koppelvormers binnen Natura 2000 met afspraken en gedragsregels

Bestaand afschot koppelvormers Waterplak

Afschot van koppelvormende ganzen is geen bestaand gebruik in het Beheerplan Duinen Terschelling. Wel vindt sinds 2015 in de periode van 1 februari t/m 15 maart beperkt afschot van koppelvormende ganzen plaats in de duinen rond Waterplak en op de overgang van de duinen naar polder het Hogeland, zie figuur 4.1. Hiervoor is eind 2014 een toetsing in het kader van de gebiedsbescherming Natura 2000 uitgevoerd. De Provincie Fryslân heeft hierop een bestuurlijk rechtsoordeel afgegeven dat afschot van koppelvormende ganzen tussen 1 februari en 15 maart in het Waterplak niet vergunningplicht is, indien dat gebeurt met inachtneming van een aantal omschreven gedragsregels en maatregelen, waarbij SBB de regie heeft.

Figuur 4.1. Afschotlocatie koppelvormers vindt plaats in de duinen (rood gekruist gearceerd) rond het broedgebied (blauw verticaal gestreept) en in het foerageergebied in de polder (horizontaal gestreept). De aalscholverkolonie is ter plaatse van de paarse stip. Schaal 1:25.000

Het bestuurlijk rechtsoordeel in het kader van de gebiedsbescherming Natura 2000 heeft betrekking op koppelvormende ganzen van grauwe gans, kol- en brandgans in de periode van 1 februari tot 15 maart. Hiernaast is echter ook een ontheffing nodig in het kader van de soortbescherming. In de maand februari is dat de ontheffing koppelvormende ganzen welke geldt voor alle drie de ganzensoorten, in maart is er alleen de ontheffing overzomerende grauwe gans, waardoor binnen de WBE Terschelling in maart geen kol- en brandgans geschoten kunnen worden.

In 2015 zijn er 52 koppelvormende grauwe ganzen geschoten, in 2016 11 grauwe ganzen en 1 brandgans. De resultaten waren beperkt in de afgelopen jaren doordat het oppervlak waar daadwerkelijk geschoten kon worden erg klein was.

De wens is het afschot te continueren. Er hebben zich echter recentelijk lepelaars gevestigd in het Waterplak. Dit betekent dat afschot wel mogelijk is, maar in de praktijk beperkt is tot aan

de terugkeer van de lepelaars op de broedlocatie, veelal in de laatste week van februari. Ook de aanwezigheid van aalscholvers leidt tot beperkingen.

Uitbreiding afschot koppelvormers binnen Duinen Terschelling

Locaties en afschotperiode

De te toetsen maatregel is uitbreiding van het afschot van koppelvormers in de duinen door het afschot verspreid over meer plekken mogelijk te maken, zie figuur 4.2. De blauwe locaties zijn de beoogde afschotlocaties. De contouren van de hogere duinen zijn via de hoogtekaart weergegeven.

De data op de kaart zijn data tot wanneer afschot uiterlijk mogelijk is. Deze einddata worden bepaald door de aanwezigheid van bruine kiekendief en dodaars. Waar deze soorten in 2018 hebben gebroed is als einddatum 1 maart aangehouden, waar dat niet het geval was 15 maart. De kaart wordt herzien als er nieuwe broeddata aanwezig zijn (minimaal 1 maal per 6 jaar).

De maatregel heeft betrekking op de periode 1 februari t/m 15 maart. Dit wil niet zeggen dat er de hele periode afschot plaatsvindt. De start en het einde van de periode hangt af van de data op de kaart, gebaseerd op bruine kiekendief en dodaars, en de start van het broedproces (inclusief vestiging in territoria of broedlocaties) van voor verstoring gevoelige vogels, dat al voor 15 maart kan starten. Mocht het broedproces eerder beginnen bij andere gevoelige broedvogelsoorten, dan wordt, afhankelijk van het oordeel van de beheerder (vinger aan de pols), het afschot niet gestart of gestopt, zodat mogelijke verstoring valt uit te sluiten. Zoals bij aanwezigheid van overwinterende blauwe kiekendieven en bijvoorbeeld de nestplek van de slechtvalk.

Fig. 4.2. Locaties afschot koppelvormende ganzen (zie begeleidende tekst)

Afschot soorten

De maatregel betreft koppelvormers van de grauwe gans en de brandgans. Aanwezige boerenganzen/soepganzen, Canadese ganzen en Nijlganzen worden tegelijkertijd geschoten.

Wijze van afschot

Afschot gebeurt tussen zonsopgang en zonsondergang. Er wordt afschot gepleegd langs dagelijkse trekroutes van koppelvormers tussen broed- en foerageerlocaties, zoals bosranden en droge duintoppen. Daar wordt op overvliegende of dalende ganzen geschoten. Het grote voordeel hiervan is, dat er veel effectiever geschoten kan worden en dat op de droge delen veel minder potentiële verstoring is, dan bij afschot in en in de directe nabijheid van de vogelrijke natte broedgebieden met andere vogels die instandhoudingsdoel kunnen zijn. De grauwe ganzen in de duinen zijn grotendeels standganzen, herkenbaar aan hun gedrag en/of uiterlijk. Niet uit te sluiten is dat er ook meevliegende niet-koppelvormende standganzen worden geschoten. Hoewel trekganzen niet in de duinen overnachten is ook niet geheel uit te sluiten dat af en toe een trekgangs geschoten wordt. De trekganzen zitten in het algemeen in grote groepen verder zuidwaarts in de polder.

Het aantal jagers dat de uitvoering doet varieert. Uitvoering gebeurt door maximaal 6 jachtaktehouders, die ieder een hond meenemen. Honden worden aangelijnd en alleen vrijgelaten om te apporteren. De aantalsreductie is in de praktijk het meest effectief door aanzit met het hagelgeweer. Bij afschot met een kogelgeweer (alleen mogelijk op windstille dagen en als geluid en veiligheid dat toelaten) worden, gezien de afstand, de ganzen na afloop deels verzameld door de jagers, deels door de honden. De ganzen worden afgevoerd. De WBE kent de kansrijke plekken. De WBE benut de ochtend- en avonduren. Met de recreatie wordt rekening gehouden.

Bestaande kaders

Afschot van koppelvormende grauwe, brand- en kolganzen is in de maand februari mogelijk op basis van de ontheffing koppelvormende ganzen 2015-2019. Deze geeft de volgende definitie: *Onder koppelvormende ganzen worden verstaan ganzen die zich in het vroege voorjaar (februari/maart) in tweetallen ophouden in of nabij (potentieel) broedgebied. Zij zonderen zich af en houden minimaal 10 tot 25 meter afstand tot andere ganzen; de koppels foerageren als paar; zitten steeds vrij dicht bij elkaar en maken geen onderdeel meer uit van groepen foeragerende dieren. De koppels bestaan uit een mannetje en een vrouwtje en dit onderscheid kan gemaakt worden aan de hand van fysieke- en gedragskenmerken.*

De ontheffing koppelvormende ganzen bevat ook de volgende bepaling:

In natuurgebieden en binnen een straal van 300 meter daaromheen mag slechts gebruik worden gemaakt van de ontheffing onder regie van de terrein beherende natuurbeschermingsorganisaties. Buiten deze locaties dient afschot bij voorkeur planmatig en gecoördineerd onder regie van de wildbeheereenheden plaats te vinden.

Na 1 maart is alleen afschot mogelijk van grauwe ganzen onder de ontheffing overzomerende grauwe gans. De ontheffing overzomerende brandgans heeft thans geen betrekking op de WBE Terschelling, maar uitbreiding van het werkingsgebied van deze ontheffing zal langs een ander spoor worden aangevraagd door de Faunabeheereenheid Fryslân onder verwijzing naar de Aanpak Standganzen Terschelling.

Verantwoordelijkheden:

De terreinbeheerder geeft een grondgebruikersverklaring aan de jachtaktehouders en houdt vinger aan de pols voor de aankomst van kwetsbare vogelsoorten. Op de nieuwe droge locaties hoeft SBB niet bij het afschot zelf aanwezig te zijn. Bij het waterrijke Waterplak wordt de bestaande handelswijze gecontinueerd.

5. Afschot van standganzen in de herfst binnen Natura 2000 met afspraken en gedragsregels

[Bestaand afschot in de herfst](#)

Schadebestrijding in het najaar is al mogelijk binnen het gebied dat door Staatsbosbeheer is uitgegeven aan de WBE Terschelling, zie figuur 5.1. SBB heeft daartoe in 2018 de maatregel 'afschot van standganzen van de grauwe gans in de periode van 15 september t/m 31 oktober en voor Canadese gans, Nijlgans en boerengans/(soep)gans in de periode van 15 september t/m 31 januari daaropvolgend' laten toetsen in het kader van de gebiedsbescherming Natura 2000 met een voortoets. De Provincie Fryslân heeft hierop een bestuurlijk rechtsoordeel afgegeven dat dit afschot niet vergunningplicht was, indien dat gebeurt met inachtneming van een aantal omschreven gedragsregels en maatregelen. In 2018 vond conform deze gedragsregels en maatregelen afschot van standganzen gedurende genoemde periode plaats in de duinen voor zover uitgegeven aan de WBE, zie fig. 5.1.

Figuur 5.1. Overzichtskaart.

Groen: gebied dat door Staatsbosbeheer is uitgegeven aan de WBE Terschelling om in de herfst afschot op standganzen uit te voeren.

Rood: Geen schadebestrijding standganzen in de herfst, behoudens een of twee acties.

Blauw: Duingraslanden ten oosten van Badweg Oosterend. Toe te voegen aan afschotgebied voor standganzen in de herfst.

Uitbreiding afschot in duinen in herfst met brandgans

De aantallen overzomerende brandganzen in Nederland en ook op Terschelling nemen sterk toe. Op de Boschplaat zijn in 2018 81 territoria aangetroffen. Daarom wordt in het kader van deze voorttoets aan de provincie gevraagd ook het afschot van overzomerende brandganzen binnen Duinen Terschelling te beoordelen, zodat zij meegenomen kunnen worden in het afschot volgens figuur 5.1. Dit is nodig omdat afschot van brandganzen in het beheerplan Natura 2000 niet valt onder bestaand gebruik van vóór 1 oktober 2010 en dit als nieuwe activiteit getoetst moet worden. Daarbij moet worden uitgesloten dat significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen waarvoor het Natura 2000-gebied is aangewezen, kunnen optreden.

Bij de toetsing van afschot van grauwe ganzen in de herfst in 2017 is de brandgans niet meegenomen in de aanvraag voor herfstafschot van grauwe ganzen in de duinen omdat de aantallen overzomerende brandganzen nog relatief gering waren en omdat er dientengevolge ook geen ontheffing was voor afschot van overzomerende brandganzen binnen de WBE Terschelling. Uitbreiding van het werkingsgebied van de ontheffing overzomerende brandganzen zal langs een ander spoor worden aangevraagd door de Faunabeheereenheid Fryslân onder verwijzing naar de Toelichting Aanpak Standganzen Terschelling.

De aanpak is dezelfde als die bij de grauwe ganzen. Deze uitvoering is praktisch en effectief gebleken. Er wordt daarbij rekening gehouden met de aanwezige instandhoudingsdoelen, de overige flora en fauna en de recreatie.

Bij de aanpak van de brandgans gaat conform dezelfde omschreven gedragsregels en maatregelen gehandeld worden als bij de grauwe gans, zoals die beschreven zijn in het bestuurlijk rechtsoordeel dat De Provincie Fryslân heeft afgegeven in 2017 (het afschot was niet vergunningplichtig indien dat gebeurde met inachtneming van een aantal omschreven gedragsregels en maatregelen). In het begin van de periode kan Staatsbosbeheer aangeven of er nog rekening moet worden gehouden met late broedgevallen van de bruine kiekendief (waarvan half september de kwetsbare periode van het voeren van jongen eindigt) of andere vogelsoorten. Staatsbosbeheer bepaalt ook wanneer de gerichte actie(s) in de natte valleien ten zuiden van West aan Zee (rode gebied in figuur 5.1) het beste kan gebeuren, bekeken vanuit rustende steltlopers en eenden, en begeleidt de uitvoering. In het jaarlijkse afsprakenoverleg van Staatsbosbeheer en WBE, dat in het beheerplan wordt beschouwd als een mitigerende maatregel, wordt de voortgang besproken en vastgelegd.

In 2017, 2018 en 2019 zijn brandganzen geringd op de Groede (onderdeel Boschplaat) om meer inzicht te krijgen in het gedrag van de populatie brandganzen die in 2018 81 territoria omvatte; zie Toelichting.

[Uitbreiding afschot in herfst op duingraslanden](#)

Bij de toetsing van afschot in de herfst in 2018 zijn de duingraslanden tussen de Badweg Oosterend en het fietspad naar Paal 19 niet meegenomen. De wens bestaat om ook deze duingraslanden toe te voegen aan het gebied waar afschot van standganzen op dit moment mogelijk is in de herfst (zie blauwe gebied in figuur 5.1. Deze duingraslanden waren eerder verhuurd aan de VOC (vereniging van konijnenvangers). Hiertoe is een afspraak gemaakt tussen SBB, WBE en VOC.

De te toetsen maatregel betreft de uitbreiding van afschot in het najaar op Grauwe ganzen, Canadese ganzen, Nijlganzen, boerenganzen/soepganzen en brandgans met de duingraslanden tussen de Badweg van Oosterend en het fietspad naar Paal 19.

Er wordt rekening gehouden met de aanwezige instandhoudingsdoelen, de overige flora en fauna en de recreatie. Bij het afschot gaat conform dezelfde gedragsregels en maatregelen gehandeld worden als die beschreven zijn in het bestuurlijk rechtsoordeel dat De Provincie Fryslân heeft afgegeven over afschot in de herfst in 2018 (het afschot was niet vergunningplicht, indien dat gebeurde met inachtneming van een aantal omschreven gedragsregels en maatregelen). In het begin van de periode kan Staatsbosbeheer aangeven of er nog rekening moet worden gehouden met late broedgevallen van de bruine kiekendief (waarvan half september de kwetsbare periode van het voeren van jongen eindigt). In het jaarlijkse afsprakenoverleg van Staatsbosbeheer en WBE, dat in het beheerplan wordt beschouwd als een mitigerende maatregel, wordt de voortgang besproken en vastgelegd.

De maatregel past binnen de bestaande kaders voor schadebestrijding op basis van de ontheffingen voor overzomerende ganzen.

[6. Ondersteunend afschot standganzen in de winterperiode op duingraslanden met afspraken en gedragsregels](#)

Binnen het Natura 2000-gebied Terschelling liggen de duingraslanden welke vanouds agrarisch gebruik zijn en die dus te beschouwen zijn als beteelde percelen. De aan deze Aanpak standganzen deelnemende partijen wensen in de maanden november t/m januari gebruik te kunnen maken van de mogelijkheden voor ondersteunend afschot van ganzen welke de provinciale vrijstelling biedt.

De Verordening Wet natuurbescherming Fryslân 2017 bevat een provinciale vrijstelling voor verjaging met ondersteunend afschot van kol - en grauwe ganzen in de maanden november t/m maart en van brandganzen in de maanden november t/m mei, zie artikel 5.6 lid 1.1. over Schadebestrijding ganzen:

... is het de grondgebruiker, ... toegestaan, ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, kol-, brand- en grauwe ganzen opzettelijk te verstoren en te doden op de door hem gebruikte percelen welke zijn beteeld met: voor zover de schadebestrijding plaatsvindt buiten de ganzenfoerageergebieden of soort-specifieke ganzenfoerageergebieden gedurende de periode waarin bedoelde gebieden als zodanig door gedeputeerde staten zijn begrensd en de zich binnen deze gebieden aanwezige beschermde ganzen niet opzettelijk worden verontrust.

Omdat dit geen bestaand gebruik is moet getoetst worden of een vergunning in het kader van de gebiedsbescherming nodig is.

Locaties

In Figuur 6.1 staan de duingraslanden waarop van 1 november tot 1 februari afschot van ganzen kan plaats vinden.

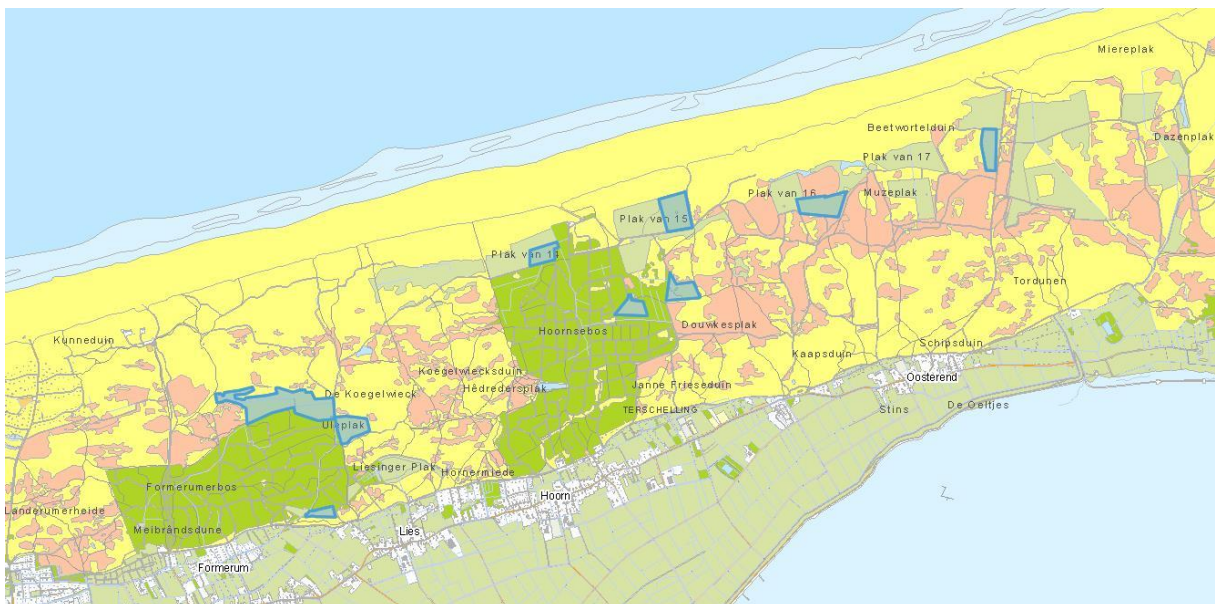

Fig. 6.1. Duingraslanden met ondersteunend afschot op standganzen in winter (blauw). Bron: SBB

Tijdstip

Ondersteunend afschot op basis van de provinciale vrijstelling is toegestaan van een half uur voor zonsopkomst tot 12 uur 's middags.

Wijze van afschot

De WBE doet afschot van standganzen van de grauwe gans in de periode tussen 1 november en 1 februari in het gebied dat gearceerd is aangegeven in figuur 6.1. Canadese ganzen, Nijlganzen en boerenganzen/soepganzen worden tegelijkertijd geschoten. Het gaat om maximaal 5 jagers per dag. Zij jagen alleen of met zijn tweeën. Dit gebeurt tegelijk met de schadebestrijding van de in het beheerplan genoemde verwilderde kat, kraai, konijn en ree (op dit moment is schadebestrijding door konijnen niet aan de orde). Op trekganzen,

waaronder de rotgans, die in kleine aantallen de duinen bezoeken, wordt niet geschoten. Het is niet uit te sluiten dat bij het afschot een enkele trekvangs grauwe gans geschoten wordt.

De aantalsreductie van grauwe ganzen gebeurt binnen de vrijstelling die het gebruik van kogel- of hagelgeweer met inbegrip van het gebruik van lokmiddelen toestaat. Iedere jager is vergezeld van een hond, die alleen bij het apporteren los gelaten wordt. De ganzen worden afgevoerd. Door de surveillanten van Staatsbosbeheer wordt toegezien op het gedrag van de honden. Er wordt rekening gehouden met de aanwezige instandhoudingsdoelen, de overige flora en fauna en de recreatie. Staatsbosbeheer kan ten alle tijde aangeven of nog aanvullend rekening gehouden moet worden met natuurwaarden.

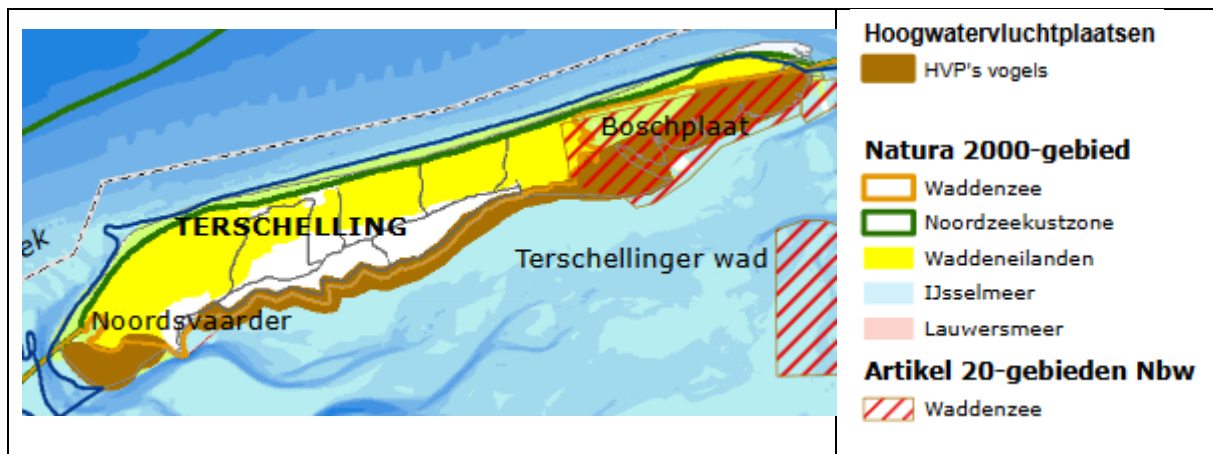
In het jaarlijkse afsprakenoverleg van Staatsbosbeheer en WBE, dat in het beheerplan wordt beschouwd als een mitigerende maatregel, wordt de voortgang besproken en vastgelegd.

7. Maatregelen in polder

Externe werking van nieuwe activiteiten in de polder op Natura 2000-gebieden

Uit figuur 3.1 blijkt dat ook in de Terschellinger Polder nieuwe maatregelen in het kader van de Aanpak Standganzen worden genomen. Het gaat om afschot van koppelvormers en eieren prikken. Deze hebben geen externe werking op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Duinen Terschelling.

Afschot in de polder kan gebeuren in de nabijheid van Natura 2000-gebied Waddenzee. Met betrekking tot het Natura 2000-gebied Waddenzee kan worden opgemerkt dat van de polder zelf alleen een smalle strook aangeduid is als hoogwatervluchtplaats (HVP)(Figuur 7.1). Men is op Terschelling gewend om als dat speelt bij afschot voldoende afstand te houden tot groepen van andere vogelsoorten die bij laag water op het wad langs de dijk foerageren en die bij hoog water in de polder (veelal direct) achter de dijk rusten en foerageren. Sovon heeft in 2009 in opdracht van het ministerie van LNV een overzicht gegeven van de ligging van hoogwatervluchtplaatsen (hvp's) en slaapplekken op Terschelling (Wiersma, P. en M. Van Roomen, 2009). Op het wad foeragerende vogels zijn gedwongen om tijdens hoogwater de voedselgebieden te verlaten en hvp's op te zoeken. De beschikbaarheid van hvp's is daarom essentieel voor veel soorten vogels die gebruik maken van de Waddenzee. De kwaliteit van hvp's hangt af van de geografische ligging, van kenmerken van het terrein (vegetatie), aanwezigheid van predatoren en van menselijke verstoring. Het rapport bevat per soort een kaart van de belangrijkste hvp's, zie https://www.sovon.nl/sites/default/files/doc/Inf_2009-11_HVPs_Terschelling.pdf Deze kaarten zijn overgenomen in de bijlagen van het Beheerplan Natura 2000 Terschelling. Een voorbeeld daaruit is overgenomen in figuur 7.2. De jagers zijn gewend bij het reguliere afschot rekening te houden met de HVP's functie. De activiteiten hebben daarmee geen externe werking op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Duinen Terschelling (zie ook hoofdstuk 9).

Figuur.7.1. Hoogwatervluchtplaatsen (HVP's). Bron Beheerplan Natura 2000 Waddenzee

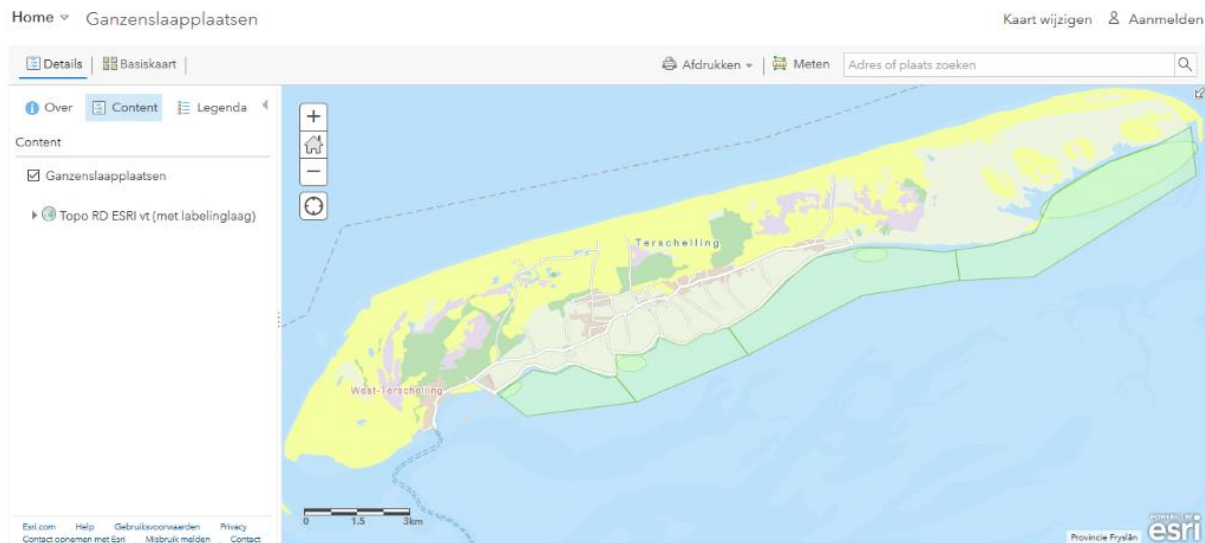
Fig. 7.2 Hoogwatervluchtplaatsen wulp, voorbeeldkaart met relatieve aantallen per hvp volgens SOVON-informatierapport 2009-11 (Bron: Wiersma en Van Roomen, 2009).

Maatwerkafpraak Belangrijke slaapplaats voor trekganzen op het Wad

Het Wad voor de kust is daarnaast door de provincie Fryslân aangewezen als belangrijke slaapplaats voor trekganzen in de maanden november t/m mei. Zie figuur 7.3.

Artikel 5.6 lid 1 van de Verordening Wet natuurbescherming Fryslân 2017 stelt: 'Indien er geen vastgestelde maatwerkafspraken zijn mogen in een zone van 150 meter, gerekend vanaf de grens van de nachtelijke slaapplaatsen, of indien deze zijn gelegen in een speciale beschermingszone, de grens van deze zone, de in deze paragraaf genoemde soorten niet worden verontrust, verjaagd noch afgeschoten.' Elders zijn maatwerkafspraken gemaakt tussen WBE's namens de betreffende grondgebruikers en de betreffende terrein beherende

organisaties. In dit geval is er geen terrein beherende organisatie om afspraken mee te maken over afschot in de nabijheid van deze belangrijke slaappleats, welke binnen een speciale beschermingszone ligt. Dit zou betekenen dat in een zone van 150 m, gerekend vanaf de (buiten)teen van de dijk, geen afschot mag plaatsvinden zolang er ganzen op de slaappleats aanwezig zijn. Gelet op de breedte en de hoogte van het dijklichaam tussen de slaappleats buitendijks en de polder binnendijks kan worden betoogd dat de noordoever van de dijksloot binnendijks een in het terrein goed herkenbare grens is op zodanig afstand dat ganzen door binnendijkse schoten niet worden verontrust op hun buitendijkse slaappleats. Als onderdeel van de voorttoets wordt in de bijlage Toelichting Aanpak Standganzen Terschelling aan de Provincie als bevoegd gezag voorgesteld dit als maatwerkafpraak vast te leggen.

Figuur 7.3. Ganzenslaappleatsen. Bron: Provincie Fryslân

8. Instandhoudingsdoelen

In het Natura 2000-gebied 'Duinen Terschelling' is nagenoeg het gehele duingebied opgenomen.

De voor deze aanvraag relevante instandhoudingsdoelen en informatie over de aantallen staan in de volgende tabellen. Het Natura 2000-gebied 'Duinen Terschelling' heeft een oppervlakte van ca. 5.000 ha. Daarin is nagenoeg het gehele duingebied opgenomen. Daarnaast heeft Terschelling ook te maken met de Natura 2000 gebieden 'Noordzeekustzone' en 'Waddenzee'. Het Natura 2000 gebied Terschelling is aangewezen als Habitatrichtlijn- en Vogelrichtlijngebied.

Er loopt nog een beroep tegen de vaststelling van Het beheerplan Natura 2000. Dit beroep heeft o.a. betrekking op het daarin opgenomen faunabeheer. Het gaat hierbij echter om het beheer van konijnen en van reeën en niet om dat van ganzen.

In het beheerplan Natura 2000-Terschelling, juni 2016, worden doelen geformuleerd op aanwezige soorten en habitats. De voor het gebied van deze aanvraag relevante instandhoudingsdoelen en huidige aantallen staan in de volgende tabellen.

Habitattypen

Tabel 2.3. Habitattypen voor de Natura 2000-gebieden op Terschelling.

Code	Omschrijving	Natura 2000	L-SVI	Doel opp.	Doel kwal.
H1310A	Zilte pionierbegroeiingen (zeekraal)	D/W/N	-	=/=	=/=
H1310B	Zilte pionierbegroeiingen (zeevetmuur)	D/W/N	+	=/=	=/=
H1320	Slijkgrasvelden	W	--	=	=
H1330A	Schorren en zilte graslanden (buitendijks)	D/W/N	-	=/=	=/>=
H2110	Embryonale duinen	D/W/N	+	=/=	=/=
H2120	Witte duinen	D/W	-	=/	=/
H2130A	*Grijze duinen (kalkrijk)	D/W	--	=/	=/
H2130B	*Grijze duinen (kalkarm)	D/W	--	>/	>/
H2130C	*Grijze duinen (heischraal)	D	--	>	>
H2140A	*Duinheiden met kraaihei (vochtig)	D	-	=	>
H2140B	*Duinheiden met kraaihei (droog)	D	-	=	>
H2150	*Duinheiden met struikhei	D	+	=	=
H2160	Duindoornstruwelen	D/W	+	=/	=/
H2170	Kruipwilgstruwelen	D	+	=	=
H2180A	Duinbossen (droog)	D	+	>	>
H2180B	Duinbossen (vochtig)	D	-	>	>
H2180C	Duinbossen (binnenduinrand)	D	-	=	=
H2190A	Vochtige duinvalleien (open water)	D	-	>	>
H2190B	Vochtige duinvalleien (kalkrijk)	D/W/N	-	>/=	=/=
H2190C	Vochtige duinvalleien (ontkalkt)	D	+	>	>
H2190D	Vochtige duinvalleien (hoge moerasplanten)	D	-	=	=
H6230	*Heischrale graslanden	D	--	>	>

Habitatsoorten

Tabel 2.4. Habitatsoorten voor de Natura 2000-gebieden op Terschelling.

Code	Omschrijving	Natura 2000	L-SVI	Doel omvang leefgebied	Doel kwaliteit leefgebied	Doel populatie
H1364	Grijze zeehond	W/N	-	=/=	=/=	=/=
H1365	Gewone zeehond	W/N	+	=/=	=/=	>/=
H1831	Drijvende waterweegbree	D	-	=	=	=
H1903	Groenknolorchis	D	--	=	=	=

Legenda	
*	Prioritaire habitattypen. Voor het instandhouden van deze typen draagt Nederland een bijzondere verantwoordelijkheid.
Natura 2000	Naam Natura 2000-gebied D = Duinen Terschelling W = Waddenzee, (waarden geldend voor gehele Natura 2000-gebied Waddenzee) N = Noordzeekustzone (waarden geldend voor gehele Natura 2000-gebied Noordzeekustzone)
L-SVI	Landelijke Staat van Instandhouding -- zeer ongunstig - matig ongunstig + gunstig
Doelstelling	> Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling = Behoudsdoelstelling =(<) Aanwijzingsbesluit heeft 'ten gunste van' formulering

Broedvogels in de duinen

Tabel 3.3. instandhoudingsdoelstellingen voor broedvogels in de duinen op Terschelling.

Code	Omschrijving	Natura 2000	Trend	Doel Opp. D/W	Doel Kwal. D/W	Huidige pop. D/W	Draagkracht (aantal paren) D/W
A081	Bruine kiekendief	D/W	0/+	=/=	=/=	47/34	45/30
A082	Blauwe kiekendief	D/W	-/-	>/=	>/=	23/2	40 /3
A004	Dodaars	D	+	=	=	25	20
A275	Paapje	D	-	>	>	0	25
A295	Rietzanger	D	+	=	=	212	120
A277	Tapuit	D	-	>	>	23	100
A222	Velduil	D/W	?/-	>/=	>/=	4/5	10 / 5

Niet-broedvogels: zwanen, eenden en ganzen

Tabel 3.6. instandhoudingsdoelstellingen voor Niet-broedvogels.

Code	Omschrijving	Natura 2000	Trend	Doel Opp. W/N	Doel Kwal. W/N	Functie W/N	Draagkracht (aantal) W/N
A043	Grauwe gans	W	+	=	=	f	7000
A045	Brandgans	W	+	=	=	f	36800
A046	Rotgans	W	0	=	=	f	26400
A048	Bergeend	W/N	0/0	=/=	=/=	f/s,f	38400 / 520
A050	Smient	W	0	=	=	f	33100

Legenda	
Natura 2000	Naam Natura 2000-gebied D = Duinen Terschelling W = Waddenzee, (geldend voor gehele Natura 2000-gebied Waddenzee) N = Noordzeekustzone (waarden geldend voor gehele Natura 2000-gebied Noordzeekustzone)
Doelstelling	> Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling = Behoudsdoelstelling =<) Aanwijzingsbesluit heeft 'ten gunste van' formulering
Functie van het gebied voor de vogel	S= slaapplaatsfunctie F= Foerageerfunctie

Habitattypenkaart

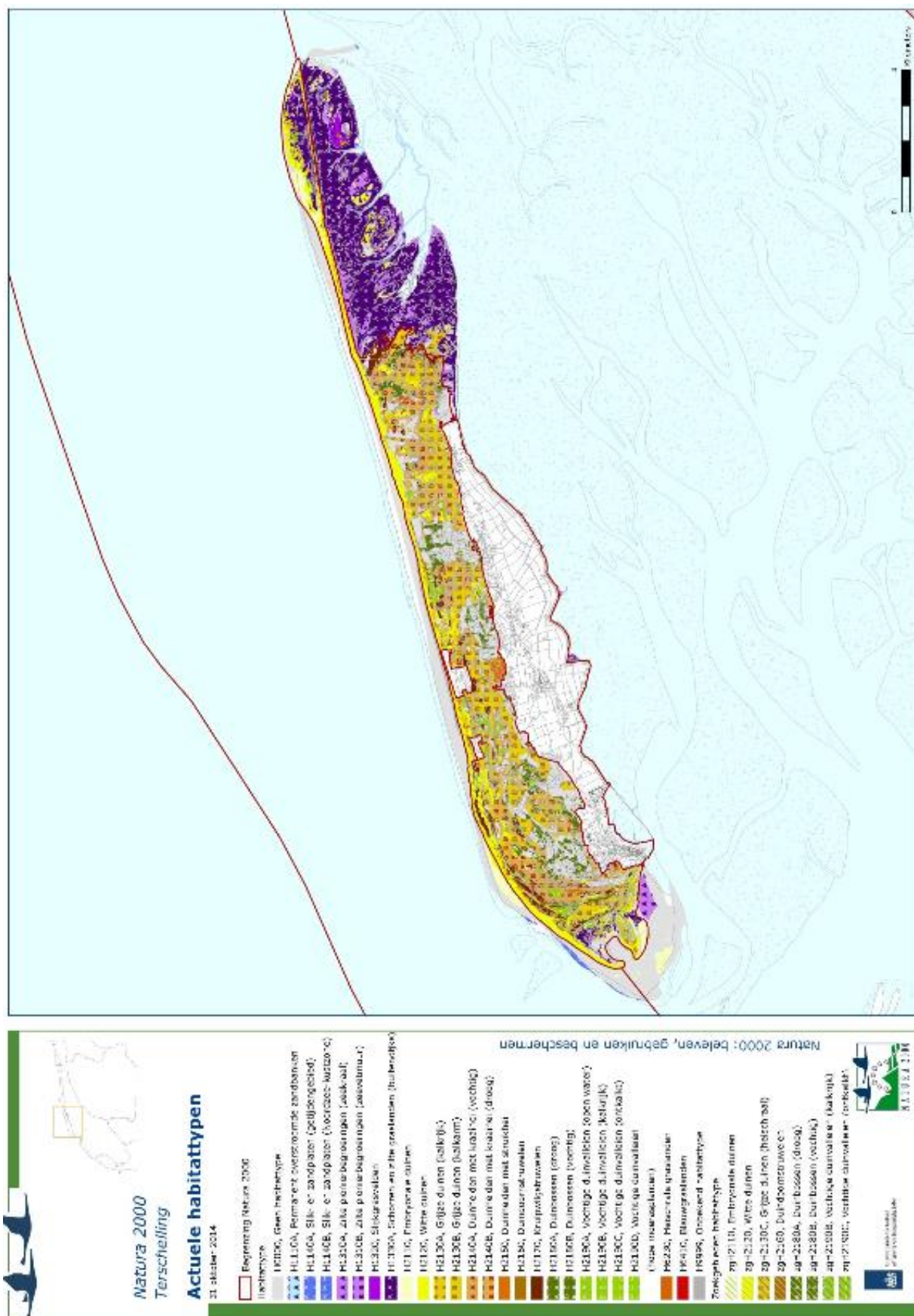

Fig. 8.1 Habitattypenkaart Terschelling

9. Effecten en Beoordeling

Er wordt bij de activiteiten gehandeld conform de in hoofdstuk 4, 5, 6 en 7 omschreven afspraken en gedragsregels.

Samengevat worden in de duinen de volgende activiteiten gedaan:

In het voorjaar wordt sinds 2015 koppelvormers grauwe ganzen afschot gedaan bij het Waterplak op basis van een bestuurlijk rechtsoordeel van de provincie. Dit wordt uitgebreid met een aantal droge duin locaties, waar de koppelvormers overvliegen (nieuw, zie figuur 4.2). In de herfst is sinds 2018 afschot van grauwe gans mogelijk gemaakt van 15 september t/m 31 oktober in het Natura 2000-gebied Duinen Terschelling op basis van een bestuurlijk rechtsoordeel van de provincie. Dit wordt uitgebreid met het mogelijk maken van afschot van de brandgans (nieuw). Tevens wordt dit gebied uitgebreid met enkele duingrasland percelen ten oosten van de Badweg Oosterend tot het fietspad naar paal 19 (nieuw, zie figuur 5.1). In de winter wordt van 1 november t/m 31 januari afschot mogelijk op de duingraslanden. Het betreft afschot van standganzen grauwe gans. Canadese ganzen, Nijlganzen en boerenganzen/soepganzen worden tegelijkertijd geschoten (nieuw, zie figuur 5.2).

De activiteiten behelzen een toename van bejaging. Bij de bejagingsactiviteiten is er een mogelijke verstoring van vogels door geluid (geweer) en verstoring door beweging/optisch (honden, mensen in het veld) in voorjaar, herfst en winter. Dit kan zijn van broedvogels, overwinterende vogels of trekvogels. Door de activiteiten is er een toename van mensen in het duin op locaties waar ook habitattypen voorkomen die gevoelig voor betreding zijn.

De effectenindicator in figuur 9.1 geeft géén informatie over de daadwerkelijke schadelijke effecten van een activiteit noch over de significantie hiervan. Hiervoor is maatwerk vereist. De effectenindicator geeft alleen generieke informatie over mogelijke effecten van de activiteit. Uit de effectenindicator kan dus niet op voorhand worden afgeleid of een activiteit schadelijk is.

Effectenindicator

Storingsfactor	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Zilte pionierbegroeiingen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Slijkgrasvelden	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Schorren en zilte graslanden	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Embryonale duinen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Witte duinen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
*Grijze duinen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
*Duinheiden met kraaihei	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
*Duinheiden met struikhei	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Duindoornstruwelen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Kruipwilgstruwelen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Duinbossen	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Vochtige duinvalleien	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
*Heischrale graslanden	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Blauwgraslanden	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Drijvende waterweegbree	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Grijze zeehond	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Groenknolorchis	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Blauwe Kiekendief (broedvogel)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Bontbekplevier (broedvogel)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Bruine Kiekendief (broedvogel)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Dodaars (broedvogel)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Dwergstern (broedvogel)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Paapje (broedvogel)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Rietzanger (broedvogel)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Strandplevier (broedvogel)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Tapuit (broedvogel)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Velduil (broedvogel)	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

■

 zeer gevoelig

■

 gevoelig

■

 niet gevoelig

■

 n.v.t.

...

 onbekend

Fig. 9.1. Effectenindicator Duinen Terschelling

Mogelijke effecten van toename afschotactiviteiten

Wanneer de activiteiten worden uitgevoerd conform de in hoofdstuk 4, 5, 6 en 7 geschetste afspraken en gedragsregels worden de in de vorige paragraaf geschetste mogelijke negatieve invloeden op instandhoudingsdoelen voorkomen:

Effect op habitattypen van meer afschot in vroege voorjaar, herfst en winter

Door de uitbreiding van afschot op standganzen treedt een wat grotere betreding van gevoelige duinvegetaties buiten de paden op plekken waar relatief weinig toeristen lopen. Veel al gaat het om 5 personen op een dag. Bij de keuze van aanzit is als onderdeel van het voornemen, hiermee rekening te houden door niet altijd op dezelfde plek aan te zitten en kwetsbare vegetaties te mijden (korstmosvegetaties, heidevegetaties). Op sommige locaties is overigens ook betreding wenselijk geacht in verband met de dynamiek in het terrein (begrazing, stuifcomplexen). De invloed zal hoogstens zeer plaatselijk zijn. De gesaneerde gebieden van watercrassula zijn overigens niet toegankelijk voor mensen in verband met mogelijke besmetting met watercrassula.

Er treedt als het aantal grauwe ganzen broedvogels stabiliseert een lokale reductie op van de jaarlijkse last aan eutrofiërende stoffen in de duinvalleien. Duinvalleien maken binnen Natura2000-gebied Duinen Terschelling deel uit van habitattype H 2190. Voor habitattype H2190B geldt een uitbreidingsdoel voor het oppervlak, voor H2190B en H2190C geldt als doel tevens het verbeteren van de kwaliteit van het habitat. Het gaat om zeer tot matig voedselarme habitats (A en C) en matig voedselarme habitats (B). Het gaat om aanzienlijke oppervlakten en draagt bij aan natuurrendement en rendement van de aanzienlijke investeringen die gedaan zijn voor regeneratie van vochtige valleien.

Eveneens treedt een (positief te waarderen) vermindering van de kans op overdracht van watercrassula aan ganzenpoten op.

Meer afschot in het vroege voorjaar en winterperiode, effect op broedvogels

Vrijwel alle vogelsoorten zijn gevoelig voor verstoring door geluid. Gewenning kan optreden aan geluiden. Bij geweerschoten waarbij vogels geschoten worden, treedt echter eerder het omgekeerde op.

Bij Duinen Terschelling zijn de volgende broedvogels instandhoudingsdoelen : bruine kiekendief, blauwe kiekendief, paapje (afwezig), rietzanger, dodaars, tapuit en velduil. De territoria zijn in 2018 gekarteerd en voor alle gebieden beschikbaar. Hetzelfde geldt voor de overige broedvogels.

Bij de start van de broedperiode in het voorjaar kan bij afschot van koppelvormende standganzen tussen 1 februari en 15 maart mogelijk verstoring optreden van broedvogels in de duinen (geluid en visuele verstoring). Tijdens het broedproces zijn ze extra gevoelig voor verstoring.

De start van het broedproces van vogels komt tot uiting in zaken als territoriumafbakening, type geluid, paarvorming, balts, eieren leggen, broeden. Roofvogels, die een relatief groot territorium en jachtgebied hebben zijn gevoelig voor verstoring vanaf het begin van het

broedproces. Ook het aanwezig zijn in het territorium/broedbiotoop is een onderdeel van het broedproces. Zo kan de blauwe kiekendief (*instandhoudingsdoel*) het hele jaar rond en dus ook in de winter op het territorium aanwezig zijn bij (potentiële) broedlocatie en gezien het belang van Terschelling voor deze soort wordt de rust dan gehandhaafd op deze (potentiële) broedlocaties. Grauwe ganzen kunnen eind februari al op de eieren zitten; reden dat vanaf 1 februari al op koppelvormers geschoten kan worden. Trekvogels kunnen soms direct na aankomst in een gebied al starten met het broedproces. De bruine kiekendief (*instandhoudingsdoel*) kan ook begin maart in het broedgebied aankomen. Veel vogels starten het broedproces na half maart. Afhankelijk van het weer en andere omstandigheden kunnen vogels eerder beginnen met het broedproces en kan in een "vroeg" jaar al verstoring optreden in februari of begin maart. Of bijvoorbeeld bij de Havik al in de winter bij aanwezigheid in het broedgebied.

Andere moeras- en watervogels vertonen veelal pas later activiteiten die op het broedproces duiden.

In de periode 1 februari t/m 15 maart, is er sprake van afschot, zie kaart 4.2. Dit wil niet zeggen dat er de hele periode afschot plaatsvindt. Mocht het broedproces, zoals hier boven eerder beginnen bij andere broedvogelsoorten, dan wordt gekeken hoe mogelijke verontrusting valt uit te sluiten. Afhankelijk van het eindoordeel van de beheerder kan dan het afschot niet starten, stoppen of een cirkel van 500 m om het broedbiotoop gelegd worden, waarbinnen geen afschot plaats vindt; zo wordt verstoring voorkomen.

Zowel voor instandhoudingsdoelen als voor andere broedvogels wordt dit bekeken. De Havik (geen instandhoudingsdoel) is standvogel, die ook vroeg kan zijn. Het vrouwtje kan in de winter al actief het territorium gaan afbakenen. Ze broedt er in elzenbroek- of wilgenstruweel (territoria in 2018).

Omdat de nieuwe afschot locaties allen meer op droge locaties liggen is de kans dat moerasbroeders verstoord worden niet of een uitzondering. Moerasvogels zoals de roerdomp (*instandhoudingsdoel*, geen territoria in 2018) zijn vaak 's winters ook aanwezig. Aalscholver en Lepelaar zijn vroeg in het broedproces (beide territoria in 2018). De dodaars (*instandhoudingsdoel*, aanwezig) start het broedproces ook al bij de aanvang van maart; deze soort is minder gevoelig voor geluid, maar wel gevoelig voor optische verstoring.

De velduil (*instandhoudingsdoel* territoria in 2019) is in het broedseizoen zeer gevoelig voor optische verstoring en gevoelig voor geluidsverstoring. Zangvogels, waaronder Rietzanger (*instandhoudingsdoel*) starten half april. De soort is meestal pas aanwezig vanaf eind maart/begin april, maar kan ook wel vroeger zijn. Voor de Tapuit (*instandhoudingsdoel*, territoria) is de kwetsbare periode waarin deze start met de voorbereiding van het broeden eind maart. Signalen van start van het broedproces zijn het karakteristieke geluid en de balts. Paapje (*instandhoudingsdoel*) is niet aanwezig als broedvogel in 2018.

Afschot einde zomer/herfst en winterperiode, effect op trekvogels en standvogels

Trekvogels en broedvogels die niet in het broedproces zitten kunnen opgeschrikt worden door schoten in het vroege voorjaar tussen 1 februari en half maart. Zij moeten dan uitwijken naar andere delen van de Duinen Terschelling voor voedsel en rust. Dit geldt ook voor de trekvogels

en broedvogels die in het winterseizoen (1 november tot 1 februari) de duingraslanden in de duinen gebruiken. Ook al is het misschien weinig, het kost de vogels extra energie ten opzichte van de situatie waarin zij alleen opvliegen/uitwijken voor fietsers en wandelaars.

In de periode van 15 september tot 1 november zijn de broedvogels normaliter gereed met broeden. Verstoring van broedgevallen of afname van broedsucces treedt niet op. De broedende en doortrekkende rietzangers en tapuiten (beide instandhoudingsdoel in Natura 2000-gebied Terschelling) zijn grotendeels vertrokken eind september. Deze soorten hebben uitwijkmogelijkheden na half september. De aanwezige blauwe en bruine kiekendieven en velduilen, alle instandhoudingsdoel, hebben in deze periode geen territoria. Zij verleggen hun route als zij in deze relatief rustige periode mensen tegenkomen, net als de havik. De kwetsbare periode voor de bruine kiekendieven (instandhoudingsdoel, territoria in 2018) als broedvogel is tot half september, behalve in geval van een uitzonderlijk laat broedsel zijn ze dan klaar met het verzorgen van de jongen. Gezien de periode wordt niet verwacht dat er broedgevallen verstoord worden. Mocht er een uitzonderlijk laat geval zijn, dan wordt gehandeld naar het oordeel van de beheerder.

Beoordeling

Geconcludeerd kan worden dat de verschillende activiteiten bij een werkwijze conform de bijbehorende afspraken en gedragsregels in hoofdstukken 4, 5, 6 en 7 de instandhoudingsdoelstellingen en de kwaliteit van de habitats in de drie Natura 2000-gebieden niet verslechteren en dat er geen of een aanvaardbaar verstrend effect optreedt op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Ook kan uitgesloten worden dat deze activiteiten in cumulatie met elkaar en andere activiteiten leiden tot een onaanvaardbare verslechtering van de natuurlijke habitats en soorten in het Natura 2000-gebied.

10. Evaluatie

Het doel is om de standpopulatie van grauwe gans en brandgans te stabiliseren en de stand zo mogelijk te verlagen. Jaarlijks wordt de voortgang besproken met alle betrokken en worden de uitgevoerde acties geëvalueerd. Bij uitbreiding van de activiteiten in betekenende mate dienen deze getoetst te worden aan de instandhoudingsdoelen. Jaarlijks is er ook overleg tussen WBE en SBB over afschot in de duinen (mitigerende maatregel uit Beheerplan Terschelling).

Alle activiteiten van de Aanpak worden jaarlijks geëvalueerd, zie hoofdstuk Uitvoering en Evaluatie in de Toelichting Aanpak Standganzen. Van voorliggende activiteiten worden de volgende data verzameld en verwerkt:

- Aantal geschoten standganzen per afschotmaatregel waarbij trekganzen en standganzen worden onderscheiden (WBE)
- Aantal geprikte nesten in duinen en polder (FBE)
- De territoriakartering van grauwe ganzen en brandganzen door Sovon vindt eens per 6 jaar plaats. De volgende is voorzien in 2024.

- Aantal paren met pullen en aanwezige overige adulten in de duinen exclusief de Boschplaat, omstreeks half mei, SBB. Ook de pullen in de polder worden geteld.
- Het aantal grauwe ganzen op het hele eiland in mei, Sovon.
- De standganzentelling van half juli door Sovon en WBE.

De evaluatieverslagen van deze overleggen zelf kunnen invulling geven aan een rapportageplicht in het kader van een vergunning Wet natuurbescherming en te zijner tijd gebruikt worden bij de herziening van de Beheerplannen Natura 2000.

Literatuur

Fouw, J. de & R.M.G. van der Hut 2017. Effecten van ganzen in Friese Natuurgebieden. A&W-rapport 2335 Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

Hondshorst, L. & A. Voorbergen, 2005. Grauwe ganzen op Texel; De invloed van aantal reducerende maatregelen, broedhabitat en natuurlijke verliesoorzaken op het uitkomstsucces en de invloed van opgroeihabitat op de jongenoverleving. Rapport Hogeschool Larenstein, Velp.

Kleef, H.H. van, E. Brouwer, J.M.M. van der Loop, M. Buiks & E.C.H.E.T. Lucassen, Systeemgerichte bestrijding van watercrassula, Stichting Bargerveen, Nijmegen 2017.

Kleefstra, R. 2016. Grauwe Ganzen in De Deelen in 2016, Sovon-rapport 2016/42. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Knol, W., A. Guldmond A., J. Koorevaar en H. van der Jeugd, Ganzen: grenzen aan de groei? Dichtheidsafhankelijke effecten van ganzen, Vakblad Natuur Bos Landschap, November 2018

Manen, Y.J. van en B. Voslamber, 2013. Quick scan Grauwe Ganzen zomergebieden Groningen, Gansvriendelijke maatregelen om schade door overzomerende Grauwe ganzen te voorkomen, Ingenieursbureau De Overlaat & Sovon Vogelonderzoek Nederland.

Manen, Y.J. van, 2013. Alternatieve methoden om zomerschade door ganzen te voorkomen in de provincie Groningen, Plan van aanpak, Ingenieursbureau De Overlaat.

Manen, Y.J. van en R.F. de Vries, 2014. Aanvraag beoordeling Natuurbeschermingswet 1998 voor afschot koppelvormende ganzen in Natura 2000 gebied Terschelling. Ingenieursbureau De Overlaat, 16-12-2014.

Manen, Y.J. van en R.F. de Vries, 2014. Basisdocument voor aanvraag vergunningplicht Natuurbeschermings-wet 1998 voor afschot koppelvormende ganzen in Natura 2000 gebieden Duinen Terschelling, Duinen Ameland, De Deelen en Rottige Meente en Brandemeer, Alde Feanen, IJsselmeer en Aldegeaster Brekken, Fluezen e.o. Ingenieursbureau De Overlaat, 23 december 2014.

Ministerie Economische Zaken, Profielen habitattypen en soorten, <https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=profielen>

Natura 2000-beheerplan Ameland (5) Juni 2016, Definitief beheerplan.

Nilsson, L., H. Persson & B. Voslamber, 1997. Factors affecting survival of young Greylag Geese *Anser anser* and their recruitment into the breeding population. *Wildfowl* 48: 72-82.

Voslamber, B. Bestrijding van Grauwe ganzen: ingrepen op ei-niveau, *De Levende natuur*, jaargang 111 nr 1

Voslamber B. 2010. Pilotstudie Grauwe Ganzen (*Anser anser*) De Deelen, 2007-2009. Onderzoek naar het uitrasteren van een broedpopulatie Grauwe Ganzen met als doel de populatie te beperken en landbouwschade te verminderen. SOVON-onderzoeksrapport 2010/02. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Versluys M., M. Engelmoer, D. Blok & R. van der Wal 1997. Vogels van Ameland. Friese Pers Boekerij, Leeuwarden.

Versluys M. & M. Engelmoer 2005. Steltlopers in het Friese binnenland, najaar 2003. *Twirre* 16: 176-184.

Wiersma, P. & M. van Roomen, 2009. Hoogwatervluchtplaatsen van Terschelling op de kaart. SOVON-informatierapport 2009-11. https://www.sovon.nl/sites/default/files/doc/Inf_2009-11_HVPs_Terschelling.pdf

Wildbeheereenheid Terschelling 2013. Plan van Uitvoer voor aanpak standganzen. Beperking van eventuele negatieve effecten.

Wildbeheereenheid Terschelling. Beheer- en bejaagplan Wildbeheereenheid Terschelling 2018-2019.

Wildbeheereenheid Terschelling, 2018. Effectenstudie Faunabeheer Duinen van Terschelling.

Zumkehr, P.J., 2012. Grauwe ganzen in het duingebied van Terschelling. De effecten van het graasgedrag van volwassen dieren en kuikens op kwetsbare vegetaties van de duinen en de mogelijkheden tot het reduceren van de omvang van de populatie. Februari 2012.

Bijlagen:

Toelichting bij Aanpak Standganzen Terschelling, september 2019

Aanpak Standganzen Terschelling, september 2019 (gericht op uitvoerders).